

การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับ

ผลิตภัณฑ์ ผ้าปักชาวเขา จังหวัดกำแพงเพชร

Potential Development of Community Enterprises
for improvement of Hill Tribe Embroidery Products
Kamphaeng Phet Province

สุทธิรา คำบุญเรือง¹

Suttheera Kumboonruang

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน และเพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัยของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน เป็น งานวิจัยเชิงคุณภาพ ยึดถือกระบวนการตีความ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่ม วิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่หมู่ 9 ตำบลสีกกาม และหมู่ 9 บ้านคลองเตย ตำบล คลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 40 คน มี วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลตามหลักงานวิจัยเชิงชาติพันธุ์ วรรณา พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร อนุรักษ์ลายแบบ โบราณในศูนย์หัตถกรรมเครื่องเงิน นำเทคโนโลยีทันสมัยสำหรับแปรรูป ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าปัก และเครื่องใช้สอยในรูปแบบต่างๆ มิติมนุษยกับ ธรรมชาติ ออกแบบลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ มิติมนุษยกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใส่ผ้า ปักในงานประเพณีปีใหม่ และมิติมนุษยกับมนุษย์ในประเพณีแต่งงานแสดงถึง ฐานะครอบครัว กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนจึงนำ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนมา สร้างผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย ส่วนศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและภูมิปัญญา

¹ อาจารย์, สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ท้องถิ่นผ้าปักชนเขา แสดงให้เห็นถึงการใช้สีสัน การแต่งกายตามจารีตประเพณี หรือในพิธีกรรมที่ชายหญิงต้องการแต่งกายตามพิธีอย่างเคร่งครัด การปักผ้า ของชาวเมี่ยนยังแสดงถึงวิถีชีวิตที่ผู้หญิงจะต้องปักผ้าให้สมาชิกในครอบครัว สวมใส่ และสืบทอดเป็นวัฒนธรรมต่อกันมา ส่วนศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้กำหนดประสิทธิผลของเป้าหมายและผลที่เกิดจากการร่วมมือมีวัตถุประสงค์ เดียวกันคือการแปรรูปผ้าชาวเขาเพื่อจัดจำหน่ายแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการโดยชุมชนตนเอง มีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มหัตถกรรมผ้า ปักชาวเขา เน้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบการจัดการความรู้ที่ถอดกรรมผ้าปัก ชาวเขา และการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสมาชิกและระหว่างกลุ่มวิสาหกิจอื่น มีการดำเนินงานอย่างมีภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม สามารถชี้แนะและชักนำ กล้าตัดสินใจ กระจายข้อมูลข่าวสาร เสียสละมีความคิดสร้างสรรค์เชิงพัฒนา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคมการดำเนินงานในลักษณะ เชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรเกินไป ส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกสูงอายุในชุมชนมีรายได้เสริม ที่สำคัญผ้าปักของชาวเขา เป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้กับชาวเขา ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใหม่ และยกระดับผลิตภัณฑ์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุค COVID-19 ผ้าปักชาวเขาเผ่าเมี่ยนเป็นไปตามการพึ่งพาตนเอง โดยคณะวิจัยได้พัฒนา ผลิตภัณฑ์ผ้าปักเป็นสินค้าหลากหลาย เช่น กระเป๋าตุง กีบติดผม พวง กุญแจและจัดช่องทางตลาดออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้า ส่งผล ให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงยังเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ของชาว ไทยภูเขาภาคพื้นรัฐอีกด้วย

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น, วิสาหกิจชุมชน, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, ผ้าปัก ชาวเขา, กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

This present study aimed to investigate the potential of community enterprises along with local wisdom regarding hill tribe embroidery products and to develop hill tribe embroidery products to match the contemporary identity of Mien ethnic group. The study was based on qualitative paradigm where it centered around content analysis concerning ethnographic. In addition, the participants were 40 people from community enterprises from both Moo 9 Sak-Ngam Sub District and Moo 9, Khlong Toey Village, Khlong-Lan Pattana Sub District in Khlong-Lan District, Kamphaeng Phet Province by using group interview and observation.

The results indicated that the antique silverware patterns were reserved by Mien ethnic group in Kamphaeng Phet Province by employing new technology to transform patterns into embroidery products as well as another appliance. In the same vein, they also created patterns imitating from nature to represent human and nature. Also, embroidery products were created and used for new year celebration together with marriage ceremony to present family social status. These reflected the senses of human and sacredness, and human and human aspects. Apart from that, these aspects of Mian identity brought about their products. Regarding the potential of community enterprises and local wisdom of hill tribe embroidery, it manifested the use of colors and traditional dress code or the rigorous dress code for both male and female for the ritual events. Additionally, embroidery handicraft of Mien people depicted the image of women producing handwork for family members which inherited from generation to generation.

The results concerning the purposes of community enterprises were arisen for six aspects. The first was the collaboration of members in transforming hill tribe fabric for sale. It followed by the community self-management. Thirdly, a group of committee was created in order to exchange and learn the way to arrange embroidery products in addition to create new network among other community enterprises. Besides, the operation of the group leader was in the persuasive, determined, propagated, sacrifice able, creative, and responsible for community by integrating traditional cultures and community enterprises without exceeding profit. Likewise, it supported elderly people in the community to earn extra income. The last aspect regarding the purposes of community enterprises was the new product design as well as increase product value to bolster the ability to sell the product in COVID-19 era. In a nutshell, embroidery fabric of Mien ethnic group was along with the concept of self-reliance. The researcher developed several products produced from hill tribe embroidery fabric e.g., wallet, hairpin, and keychain to sell in an online platform. This was to provide more alternative ways to promote and sell the products to increase the income of the community enterprises together with present community identity of hill tribe people.

Keywords: local wisdom, community enterprises, product development, hill tribe embroidery fabric, ethnic group

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์กับสังคมไทยมานาน มีความแตกต่างจากกลุ่มชนอื่นๆ ด้านวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นอยู่ โดยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ใน 67 จังหวัด จำนวน 56 กลุ่ม มีประชากรรวมประมาณ 6,100,000 คน หรือร้อยละ 9.68 ของประชากรทั้งประเทศ มีความหลากหลายด้านวิถีชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณี และการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2545, หน้า 11) สถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มมีรายได้ปานกลาง แนวคิดการจัดการความรู้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเสถียรภาพของประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยต้องทำให้องค์กรต่างๆ ตระหนักว่าพื้นฐานสำหรับความได้เปรียบในการแข่งขันคือนวัตกรรม ซึ่งเป็นการใช้ความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ (พยัคฆ์ วัชรรงค์, 2562) ภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้คนและชุมชนที่กำลังถูกคุกคามจากความสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลจากความขัดแย้ง จึงจำเป็นต้องมีการปกป้องคุ้มครอง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2560) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชน เป็นสิ่งสำคัญต่อความเท่าเทียมทางสังคม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้สังคมสามารถสืบทอดค่านิยม บรรทัดฐานและสร้างความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชน (United Nations Educational, 2017).

การค้นคว้าวิจัยในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร พบประเด็นปัญหาเร่งด่วนระดับจังหวัดที่ควรดำเนินการพัฒนาเป็นงานวิจัย คือ การวิจัยเรื่องกล้วยไข่ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกะเหรี่ยงวังก์กะสัง เพราะสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ได้ร่วมประชุมประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงบ้านวังก์กะสัง ชาวบ้านมีความพร้อมระดับหนึ่ง หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนทุกภาคส่วน แต่ยังขาดข้อมูลเพื่อ

นำมาสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวในประเด็นอาหารและสมุนไพร การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างที่อยู่อาศัยประเพณีและวัฒนธรรม ภาษาอาชีพการเกษตร ความเชื่อ และศิลปะพื้นบ้าน พบโจทย์วิจัยในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ต้องการให้มีการศึกษาในพื้นที่โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่กลุ่มผ้าปักชาวเขากลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน สร้างสรรค์ลายผ้าปักจากการเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว ปักผ้าลายเจ้าสาว ทั้งลายกางเกงแบบสั้นและแบบยาว และลายผ้าประยุกต์เพื่อนำชิ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ซึ่งองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขามีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย การปักผ้าส่งศูนย์ศิลปาชีพถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง แต่กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนยังไม่สามารถพัฒนาผ้าปักไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจได้อย่างเต็มศักยภาพ ลูกค้ายังไม่หลากหลาย ประกอบกับสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจครั้งใหญ่ มีรายได้ลดลง เพราะไม่สามารถจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมได้เหมือนที่ผ่านมา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยมุ่งเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาศักยภาพเพื่อยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาจังหวัดกำแพงเพชร ในเขตพื้นที่ 1) หมู่ที่ 9 ตำบลสีกกงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร 2) หมู่ที่ 9 บ้านคลองเตย ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีเป้าหมายของผลผลิตและตัวชี้วัดด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะมีจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่จัดแสดงสินค้า ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าชาวเขา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัยของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

2. ทบทวนเอกสารงานวิจัย (Literature Review)

แนวคิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การรักษาามรดกวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง พิจารณาถึงการส่งต่อของคุณลักษณะความจริงแท้ในมิติต่างๆอย่างระมัดระวัง (UNESCO, 2009) เพื่อส่งเสริมและนำผลการวิจัยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น การแสดงออกทางวัฒนธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่วัตถุ คือความหลากหลายของมรดกที่มีชีวิตของมนุษยชาติ และเป็นพาหนะที่สำคัญที่สุดของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Lenzerini, 2011) ยูเนสโกพยายามให้ประเทศสมาชิกมีมาตรการ สงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีการจัดทำทะเบียนมรดกวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะที่เป็นอนุสัญญาอันเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ การคุ้มครองและการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Department of Cultural Promotion, 2015).

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

เป็นการดำเนิน กิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน โดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและใช้ทรัพยากรในชุมชน มีปรัชญาที่เน้นการพึ่งพาตนและความพอเพียง มีกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนทุกระดับ มีเครื่องมือและวิธีการที่เน้นเครือข่ายและเชื่อมโยงกระบวนการผลิต ซึ่งผลที่เกิดขึ้นชุมชนเข้มแข็งและเป็น การกระจายรายได้ในชุมชน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิต นันทสุวรรณ (2544) กล่าวว่า การประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการผลิต และทรัพยากร ทุกชั้นตอนโดยมีภูมิปัญญาขององค์กรชุมชน หรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชน และความสงบสุขของสังคมด้วย และ อารี วิบูลย์พงศ์และคณะ (2549) ยังกล่าวว่ากิจการของชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน และเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชน ในการดำเนินกิจการของชุมชน

แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์มากมาย และมีลักษณะครอบคลุมกว้างขวาง แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ สร้างผลกำไร และเพื่อความอยู่รอดของบริษัท ผลิตภัณฑ์ใหม่ 1) ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขยายสายการผลิต โดยใช้กระบวนการผลิตที่มีอยู่ 2) การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม เป็นการปรับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในแง่ของการใช้งาน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหลัก ซึ่งบางครั้งเป็นไปตามข้อเสนอของผู้บริโภค 3) ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ 4) ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว 5) ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ 6) ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม 7) ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ Fuller, G.W. (1994)

แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

สิ่งที่เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อแยกความแตกต่างจากคนที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ภาษา จารีต ประเพณี วัฒนธรรม การสร้างความเป็นชุมชน นอกจากนี้ อัตลักษณ์ไม่อาจหลีกเลี่ยงความสำคัญเชิงอำนาจได้ เพราะการสร้างความเป็นชุมชนและอัตลักษณ์ของกลุ่ม เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ของการสร้างแตกต่าง ซึ่งรวมถึงการผนวกรวม และการกีดกัน และการสร้างความเป็นอื่นอีกด้วย (งามพิศ สัตย์สวงน, 2545; Gupta and Ferguson, 1999)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

มีเกณฑ์การเลือก คือ กลุ่มชาติพันธุ์เมียนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมผ้าปักชาวเขา จำนวน 40 คน แบ่งเป็น ประชาชนชาวบ้านหัตถกรรมผ้าปักชาวเขา จำนวน 10 คน และกลุ่มชาติพันธุ์เมียนที่มีประสบการณ์และมีความสามารถทำ

เหตุการณ์ผ้าป่าขาวเขา จำนวน 30 คน ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

2. วิธีการรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์การจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหตุการณ์ผ้าป่าของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร
ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน

1) รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเหตุการณ์ผ้าป่าของกลุ่ม ชาติ
พันธุ์เมี่ยนผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชาชนชาวบ้านเหตุการณ์ผ้าป่าขาวเขา เครื่องมือที่
ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note)
รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเหตุการณ์ผ้าป่า
ขาวเขา วิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)
พิจารณาความสอดคล้องและบริบทที่เกี่ยวข้องของข้อมูลตามแนวคิดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

2) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นผ้าป่าขาวเขาของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้
ข้อมูลหลัก คือสมาชิกกลุ่มเหตุการณ์ผ้าป่าขาวเขา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม การรวบรวมข้อมูลทำโดย
ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ก็สรุปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบ
ความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์
ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พิจารณาความสอดคล้องของความคิด
เห็น และความเป็นไปได้ของข้อมูลของผู้ร่วมการสนทนากลุ่มตามแนวคิด
วิสาหกิจชุมชน

ระยะที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เหตุการณ์ผ้าป่าสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัย
ของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน ข้อมูลหลัก คือสมาชิกกลุ่มเหตุการณ์ผ้าป่าขาวเขา
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม การสำรวจ
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน การอบรมเชิงปฏิบัติการยกระดับมาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์ผ้าป่า จัดอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์

3. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ คือการบรรยายข้อมูลประกอบกับการยกตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ประเภทตาราง แผนที่ หรือภาพประกอบ และนำเสนอข้อมูลแบบการบรรยาย พรรณนา

ผลการวิจัย

ศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนเริ่มอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่พ.ศ.2517 เป็นต้นมา ด่วนเหตุที่พื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเกษตร พ.ศ.2529 ภูมิภาครัฐอพยพออกจากป่ามาอยู่พื้นที่ราบ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนไม่มีที่ดินทำกิน ยากจน ไร้ที่พักพิงที่เป็นหลักแหล่ง พ.ศ.2537 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จเยี่ยมราษฎร พบว่าราษฎรชาวเขายากจน ขาดแคลนที่ดินทำกิน จึงส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มราษฎรชาวไทยภูเขา รวมกลุ่มอาชีพที่ตนเองถนัดตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ (โอกามา จำแกะ, 2560) กลุ่มชาติพันธุ์ได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากพื้นที่สูง ทำให้มีวิถีชีวิตใหม่ที่รักษาสถิติลักษณะชาติพันธุ์ไว้ ความโดดเด่นภูมิปัญญาผ้าปักชาวเขามีการส่งสมองค์ความรู้จากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันมีรวมกลุ่มสร้างศูนย์เรียนรู้ที่ถาวรผ้าปัก เพื่ออนุรักษ์รูปแบบการผลิตผ้าปักชาวเขาลวดลายแบบโบราณดั้งเดิมไว้จนกระทั่งปัจจุบัน นำอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับการแปรรูป มีผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย และเครื่องใช้สอย ส่วนใหญ่ลูกค้าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือ และข้าราชการคนไทย พื้นที่ราบ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภูมิปัญญา คือ มิติมนุษยกับธรรมชาติ ช่างออกแบบผ้าปักมีประสบการณ์ใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติบนพื้นที่สูง จึงออกแบบลวดลายเฉพาะถิ่นเลียนแบบธรรมชาติ ใบหวาย ดอกไม้ มิติมนุษยกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ใส่ผ้าปักในงานประเพณีสำคัญ คือ งานปีใหม่และการไหว้บรรพบุรุษ และมิติมนุษยกับมนุษย์ คือ ประเพณีแต่งงาน

แสดงถึงฐานะดีของครอบครัว ส่วนศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย

- 1) การกำหนดประสิทธิผลของเป้าหมาย และผลที่เกิดจากการร่วมมือภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การแปรรูปผ้าขาวเขาเพื่อจัดจำหน่าย
- 2) การกำหนดกระบวนการจัดการในกิจกรรม โดยอาศัยพื้นฐานการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนท้องถิ่น เป็นหลักในลักษณะข้อกำหนด นโยบายจากภาครัฐ ศูนย์พัฒนาราษฎรบนพื้นที่สูง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) การบริหารจัดการโดยชุมชนตนเอง มีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มหัตถกรรมผ้าปักขาวเขา
- 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบการจัดการความรู้หัตถกรรมผ้าปักขาวเขา การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสมาชิกชุมชน และระหว่างวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านอื่นๆ
- 5) การจัดสรรทรัพยากรอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นภายใต้ทุนทางสังคมชุมชนที่มีความโดดเด่นตามอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง
- 6) การสร้างคุณค่าทางสังคมในรูปแบบ เครือข่ายและการเชื่อมโยงจากค่านิยมทางสังคมร่วมกัน
- 7) การดำเนินงานอย่างมีภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม สามารถชี้แนะและชักนำ กล่าวตัดสินใจ กระจายข้อมูลข่าวสาร เสียสละมีความคิดสร้างสรรค์เชิงพัฒนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้ในวิสาหกิจชุมชน
- 8) มีความรับผิดชอบต่อสังคมการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรม และสังคมท้องถิ่น กับวิสาหกิจชุมชนที่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรเกินไป และส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุในชุมชนมีรายได้เสริม

พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักขาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัยของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าปักขาวเขามีรูปแบบดั้งเดิม จำหน่ายให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับคนไทยพื้นราบมองว่าผ้าปักมีราคาแพง ใสแล้วเขยไม่ทันสมัย ราคาสูง เพราะผู้บริโภคสนใจผ้าแฟชั่นมากกว่า (โอกามา จำแกะ, 2560) สำหรับผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าหัตถกรรมผ้าปักมีคุณค่ามีลวดลายแบบดั้งเดิมมีอัตลักษณ์ จึงร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักขาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัย ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า กลุ่มหัตถกรรมผ้าปักขาวเขา กำหนดให้ใช้ KM เป็นหนึ่งในวิธีการหรือกลยุทธ์ใช้เพื่อ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านการจัดการความรู้ คือ นักวิจัย กลุ่มหัตถกรรมผ้าปัก ศูนย์พัฒนาราชภัฏรบนพื้นที่สูง โดยส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) กระบวนการ การพัฒนาลดตายจากสิ่งแวดล้อม พัฒนาอุปกรณ์ เทคโนโลยี เครื่องมือในการผลิตที่ทันสมัย เช่น เครื่องจักรอุตสาหกรรมเพื่อตัดเย็บกระเป่ารูปแบบต่างๆ 3) ผลที่ได้รับหรือผลผลิต การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัย โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ การคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป่า และโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า และกระเป่ารูปแบบต่างๆ ผลการทดลองใช้ คือ รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ช่องทางเว็บไซต์ <https://www.kpru.ac.th/> มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา คือ การบูรณาการสาขาภาษาไทย กับสาขา การพัฒนาสังคม และสาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล

ศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขา

กลุ่มชาติพันธุ์เมียนมอูร์กษัลายผ้าปักแบบโบราณ และนำเทคโนโลยีทันสมัยสำหรับแปรรูปผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน และเครื่องใช้สอย ออกแบบลดตายเลียนแบบธรรมชาติ ส่วนใหญ่ใส่ผ้าปักในงานประเพณี ปีใหม่ งานแต่งงานเพื่อแสดงถึงฐานะดีของครอบครัว การแต่งกายด้วยผ้าปักของชาวเมียนมอูร์กษัลายแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการอวดฝีมือการปักของตนเอง การปักผ้านี้ต้องเริ่มจากความสนใจ และเรียนรู้ โดยมีลายโบราณกับลายสมัยใหม่ มีการใช้สีเพียง 5 สี คือ แดง เหลือง เทียว น้ำเงิน และขาว นอกจากนี้ผ้าที่นำมาปักจะเป็นผ้าทอมือ และผู้หญิงจะให้ความสำคัญกับการแต่งกายอย่างเหมาะสมก่อนทำพิธีกรรม อีกทั้งยังผสมผ้าปักในเครื่องแต่งกาย หรือฟู่เป็นเครื่องประดับ สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2547) ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นสะท้อนถึงวิถีคิดของผู้คนที่สร้างสรรค์ภูมิปัญญา องค์ความรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมที่ใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีที่มีลักษณะเฉพาะ และมีการ

ปรับปรุงเพิ่มเติมภูมิปัญญาให้ทันสมัยทันสมัยไทยแลนด์ 4.0 และสอดคล้องกับ
อภิชาติ ไจอารีย์ (2557) องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้มีทั้งภูมิ
ปัญญาดั้งเดิม และความรู้ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิทยาการ
สมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลุ่มศึกษากลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนผ้าปักชาวเขา มีการกำหนดประสิทธิผลของเป้าหมายและผลที่เกิดจากการ
ร่วมมือภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกันคือการแปรรูปผ้าชาวเขาเพื่อจำหน่ายตาม
มาตรฐานสากลมีกระบวนการจัดการในกิจกรรม โดยอาศัยพื้นฐานการมีส่วนร่วม
ของสมาชิกชุมชนท้องถิ่น เป็นหลักในลักษณะข้อกำหนด นโยบายจากภาครัฐ
ศูนย์พัฒนาราชภรณ์บนพื้นที่สูง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการตั้ง
คณะกรรมการกลุ่มหัตถกรรมผ้าปักชาวเขา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบการ
จัดการความรู้หัตถกรรมผ้าปักชาวเขา สร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมระหว่าง
สมาชิกชุมชน และระหว่างวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านอื่นๆ มีความรับผิดชอบต่อ
สังคม การดำเนินงานในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจ
ชุมชน ที่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรมากเกินไป และส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิก
ผู้สูงอายุในชุมชนมีรายได้เสริมจากการปักผ้า สอดคล้องกับ ชวโรจจน์ ศรีทน
(2557) การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำ ศึกษา
สภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพ แวดล้อมภายใน สภาพปัจจุบันในการจัดการ
และรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่าสภาพแวดล้อม
ภายใน จุดแข็งคือ ผู้นำกลุ่มมีความรู้และเสียสละ จุดอ่อนคือ สมาชิกในกลุ่มมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่น้อย โอกาสคือ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มี
อุปสรรคมีการลอกเลียนแบบของผลิตภัณฑ์ สภาพปัจจุบันของการจัดการมี
ประธานกลุ่มเป็นผู้จัดการหลักโดยมีส่วนร่วมของสมาชิก สอดคล้องกับ สัญญา
เคณาภูมิ (2558) วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชนที่เอื้อกับชาวบ้านดำรงชีวิตได้มั่นคงและเข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนเน้นเรื่อง
การบริหารจัดการเป็นกิจกรรมสร้างรายได้ รูปแบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจ
ขนาดย่อมโดยผลผลิตเกิดจากสินทรัพย์ชุมชน ภายใต้ความร่วมมือสอดคล้องกับ
นักวิชาการต่างประเทศ สอดคล้องกับ เจมส์ แอล เครย์น (2551) กำหนดการมี
ส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนว่าเป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความหวัง กังวล

ความต้องการและค่านิยมต่างๆ ของสาธารณชนไว้ อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน โดยอาศัยการบริหารจัดการโดยชุมชนตนเอง สอดคล้องกับ สำนักวิชาการ (2561) ได้กำหนดลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันว่า เป็นการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อไปสู่เป้าหมายของครอบครัวและสมาชิกของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกันกับการศึกษาของ พัฒนพงศ์ สุกิจปาณีนิจ (2552) ที่ได้อธิบายถึงแนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนในส่วนของทุนทางสังคมในมิติทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัย

กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่มาตรฐานสากลจนได้รูปแบบกระเป๋าและมีการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัยของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน เน้นกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ การคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และยกระดับผลิตภัณฑ์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลสอดคล้องกับ วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548) การออกแบบเป็นกิจกรรมหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นการกระทำของมนุษย์ต้องการสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ๆ มีทั้งที่ออกแบบที่สร้างขึ้นใหม่ให้แตกต่างจากเดิม สอดคล้องกับ เดชวิทย์ นิลวรรณ (2555) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง มีปัญหาด้านการบริหารจัดการปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการผลิต และปัญหาด้านการเงินบัญชีจากปัญหาดังกล่าว มีการวางแผนการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่ม คือ ด้านทัศนคติ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ผลการพัฒนาสมาชิกทำให้กลุ่มมีความสามัคคีและ มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้บ้านดอกแดง ซึ่งเป็นความภูมิใจของคนในชุมชนบ้านดอกแดงทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาธุรกิจชุมชน

บทสรุป

กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนในจังหวัดกำแพงเพชรมีวิถีชีวิตและมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าปัก มีความโดดเด่นการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาที่มีรูปแบบการผลิตผ้าปักกลดลายแบบโบราณดั้งเดิมที่เลียนแบบจากสิ่งแวดล้อมไว้จนถึงปัจจุบัน ศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้กำหนดประสิทธิผลของเป้าหมายและผลที่เกิดจากการร่วมมือมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การแปรรูปผ้าชาวเขาเพื่อจัดจำหน่ายแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการโดยชุมชนตนเอง มีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มหัตถกรรมผ้าปักชาวเขา เน้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบการจัดการความรู้หัตถกรรมผ้าปักชาวเขา และการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสมาชิกและระหว่างกลุ่มวิสาหกิจอื่น มีการดำเนินงานอย่างมีภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม สามารถชี้แนะและชักนำ กล้าตัดสินใจ กระจายข้อมูลข่าวสาร เสียสละมีความคิดสร้างสรรค์เชิงพัฒนาเน้นการต่อยอดผลงานวิจัย กลุ่มชาติพันธุ์ การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ แล้วนำความรู้ไปเผยแพร่ความรู้ภายในครอบครัว การแลกเปลี่ยนความรู้ในชุมชน เน้นการวิจัยและปฏิบัติการแล้วนำไปเผยแพร่ความรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่อัตลักษณ์ร่วมสมัยและการใช้ความรู้ เป็นการประมวลผลความรู้จากแหล่งความรู้จากหน่วยงานราชการไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติเน้นการใช้ความรู้รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ช่องทางเว็บไซต์

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยการพัฒนานวัตกรรมยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่สากล และควรวิจัยนวัตกรรมการจัดการและเพิ่มมูลค่าทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับคุณภาพชีวิตราษฎรบนพื้นที่สูง

บรรณานุกรม

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ใน
กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวญวน. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แจมส์ แอล. เครย์ตัน. (2551). คู่มือการมีส่วนร่วมของ ประชาชน การ
ตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี
บุรีกุล และ เมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี, ผู้แปล). ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์
ออฟเซ็ท.
- จักรพันธ์ โสมเกษตริณ. (2551). การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีสะเกษเพื่อ
การแข่งขันอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ชวโรจน์ ศรีทน. (2557). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กลูก
น้ำผึ้ง ในตำบลน้ำผึ้ง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์. งาน
นิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุตรดิตถ์.
- เดชวิทย์ นิลวรรณ. (2555). การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา
ธุรกิจชุมชน กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอย
สะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ประเวศ วะสี. (2547). ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย: ทิศทางใหม่ของการ
การศึกษา. ในเอกสารประกอบการอบรมทิศทางการศึกษาไทย.
กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนาพงศ์ สุกิจปาณีนิจ. (2552). ทูทางสังคมกับ การพัฒนาประเทศ.
วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนาสังคมและสวัสดิการ, กรม. (2545). การศึกษาเรื่องโครงการศึกษา
รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.

- พยัค วุฒิรงค์. (2562). การจัดการนวัตกรรมจากแนวคิดสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Innovation Management Concept & Best Practice).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2544). แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจ. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. (2548). หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์.
กรุงเทพฯ: แอ็บป่าพรินดิงกรุ๊ป.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพ ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรภาพลิสต์, 2(3), 68-85.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ . (2560). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ : บทเรียนจากเพื่อนบ้าน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สำนักวิชาการ. (2561). เอกสารวิชาการ Academic Focus การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนจากภาครัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2557). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ ของชุมชน บ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารการเมืองการปกครอง 4 (2): 241-158.
- อรัญ อินตา. (2561). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น : การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอตอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ. (2549). ร้อยแปดวิสาหกิจ (ใน) ชุมชน แนวการวิจัยกลยุทธ์กรณีศึกษา. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรคณะเกษตรศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โอภาสมา จำแกะ. (2560). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทัศนกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีศึกษากลุ่มชาติ

พันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 23(3), 52-70.

Department of Cultural Promotion. (2015). **Handbook for proposals to register national cultural heritage.** Bangkok: Author.

Forcadell, F. and Guadamillas, F. (2002). A case study on the implementation of a knowledge management strategy oriented to innovation. **Knowledge and Process Management, 9(3): 162-171.**

Lenzerini, F. (2011). Intangible cultural heritage: the living culture of peoples. **European Journal International Law, 22 (1), 101-120.**

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2009). **Hoi An protocols for the best conservation practice in Asia: Professional Guidelines for assuring and preserving the authenticity of heritage site in the context of Asia.** Bangkok: Author.

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2017). **Cultural heritage and sustainable development.** (Poonsak Aekrojanakun, Translator). Bangkok, Thailand: Author.